

Okudukları kitapları seçme ölçütleri bakımından ortaokul öğrencileriÜmit Yegen¹

DOI 10.5281/zenodo.10909600

Özet

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin okumak için seçtikleri kitapların seçme ölçütlerini belirlemeye çalışmaktır. Karma yöntem araştırması olarak yapılandırılan çalışma, açıklayıcı (açımlayıcı) ardışık deseni ile desenlenmiştir. Çalışmanın anket soruları pilot uygulama ve uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenerek 30 madde olarak belirlenmiştir. Nitel bulgular için çalışmaya 142 öğrenci katılmış öğrencilere üç açık uçlu soru ve haftalık kitap okuma sayfa sayıları sorulmuştur. Çalışmanın verileri 2023-2024 eğitim- öğretim yılının ikinci döneminde Bursa ili merkez ilçelerinde gönüllülük esası doğrultusunda Google form aracılığıyla toplanmış araştırmaya 1816 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın bazı bulgularına göre; öğrencilerin çoğunluğu "kitabın konusuna ve dilinin anlaşılır olmasına" önemiyet göstermektedir. Araştırmadan edinilen diğer bir bulgu ise: Öğrencilerde haftalık kitap okuma sayfa sayısı oranı arttıkça okuma oranı düşmektedir. Okuma oranı en düşük seviyede yani 1-100 sayfa arasında %50 ile %63 arasında iken 300 sayfa üzerinde ise bu oran %10'a kadar düşmektedir. Teknoloji etkisinin yoğun hissedildiği günümüzde okuma kavramının içi öğretmenler tarafından nitelikli bir biçimde doldurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: okuma alışkanlığı, kitap seçme, ortaokul kademesi, Türkçe eğitimi

Secondary school students in terms of the criteria for choosing the books they read**Abstract**

This study aims to determine the selection criteria of the books that secondary school students choose to read. The study, structured as mixed-method research, was designed with an explanatory sequential design. The survey questions were arranged in line with the expert opinions of the pilot study and were determined to be 30 items. For qualitative findings, 142 students participated in the study and were asked three open-ended questions on the number of weekly book reading pages. The study data was collected from Google form voluntarily in the central districts of Bursa province in the second semester of the 2023-2024 academic year. 1816 students participated in the study. According to some research findings, most students attach importance to "the subject of the book and its comprehensible language". Another finding from the research is that as the number of weekly books read by students increases, their reading rate decreases. While the reading rate is at its lowest between 50% and 63% between 1-100 pages. the rate drops to 10% over 300 pages. In today's world, where the impact of technology is felt intensely, qualified teachers must fill in the concept of reading.

Keywords: reading habit, book selection, secondary school stage, Turkish education

¹ Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, umit.yegen25@gmail.com

Giriş

Bireyler okul öncesi dönemden itibaren çeşitli materyallerle karşılaşsa da kitap bunların içindeki en ehemmiyetli unsurdur. Gerek öğrenim hayatı gerekse de gündelik yaşantıda kitaplarla içli dışlı olmak küçük yaşlardan itibaren kazandırılan okuma alışkanlığı ile mümkündür. Ebeveynler söz konusu alışkanlık noktasında bilinçli ve duyarlı davranarak aynı şekliyle çocuklarını yetiştirmelidirler. Çocuk kitapları bireyin Ana dili ile kurduğu iletişimin nitelikli bir belirleyicisi olduğu gibi aynı zamanda çocuğun keşfetme hayal kurma gibi birçok duygusunu da besleyen temel kaynaktır. Kitaplarla sürekli hemhal olan çocuk nitelikli bir kitaba erişebilmeyi eğitim süreci esnasında kavramalıdır. Okuma duygusunun alışkanlıktan öteye geçebilmesi çocuğa eğitim-öğretim esnasında kazandırılan nitelikli bir bakış açısı ile mümkündür. Kendine göre olanı belirleyebilme estetik özellikleri tanıyabilme söz konusu bakış açısı olarak ifade edilebilir. Okumanın içselleştirmesi bireyin okumayı bir mutluluk aracı olarak görmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu ilişkinin çocuğa kavratılması nitelikli edebiyat ürünleri seçebilme yetisini geliştirebilir. Toplumsal uyum çocuğun bilişsel ve duygusal gelişiminin gerçekleşmesi nitelikli edebiyat ürünü seçebilmesi ile doğru orantılıdır. Ana dili incelik ve güzelliklerinin fark edilebilmesi ve kelime varlığının gelişmesi için nitelikli edebi ürünler çocuklara sunulabilmelidir.

Çok yönlü bir fiil olan okuma alışkanlığı; okul ortamı öğretmen ve aile bireyleri zemininde çocukların ilgi ve yönelimleri kapsamında sağlamlaşır. Temel becerilerin edinildiği ilkökul yaşları, okuma devamlılığının alışkanlık boyutuna taşıyacak bir zaman dilimidir (Suna, 2006). Bu noktada bireye sunulan edebiyat ürünlerinin niteliği yani özü söz konusu olmaktadır. Çocuğun bakış açısına doğrudan katkı sunacak “öz” çocuğa hazır kalıplar biçiminde sunulmamalıdır. Olaylar arasında kurulan bağ ve yapılan çıkarımlar çocuğu öze ulaştırabileceği gibi bu süreçte edebi bakış açısını da boyutlandırabilir. Yani çocuk okuma serüveninde kendini keşfetme sürecini de başlatabilir. Söz konusu sürecin en önemli kazanımının da okuma alışkanlığının devamlılığının sağlanması olarak ifade etmek yanlış olmaz (Yegen, 2022). Pedagojik manada kendi özüne uygun kitaplar okuyan çocukların yaşam boyu okuyucu olabilme ihtimalinin yüksek oluşu çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur. Çocuk kitapları seçimine ilişkin TR Dizin. Google Akademik vb. literatür taranmış ve çalışmaların anne-baba, (Kıldan ve Bilgici, 2011; Ersoy ve Bayraktar, 2015; Öztürk Samur ve Çiftçi, 2019; Akıncı Coşgun ve Akkurt, 2022) öğretmen/ aday öğretmen (Yazıcı Okuyan, 2009; Maltepe, 2009; Yükselen Yumuş Işık, 2016) noktasında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca (Ateş Çetinkaya ve Yıldırım, 2012) öğretmen, veli ve öğrencilere yönelik bir anket formu geliştirirken yine başka bir çalışmada (Altunkaynak, 2018) ilkökul öğrencilerinin kitap seçim nedenleri odak grup çalışması ile belirlenmeye çalışılmıştır. 5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin tamamının temel alındığı herhangi bir çalışma tespit edilemezken yapılan araştırmanın bu anlamda farklılık gösterip alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Gerek çocuk edebiyatı üreticileri gerekse öğretmenler açısından okuma kitapları seçme nedenlerinin bilinmesi bireylere yaşamları boyunca nitelikli ürünlerin sunulmasını sağlayıp okuma kavramına tutku noktasında bakılmasını da gerçekleştirebilir. Ortaokul öğrencilerinin okudukları kitapları seçme nedenlerini ve okuma alışkanlıklarına etki eden faktörlerin belirlenmesi amacını taşıyan ve bu noktada önemli olduğu düşünülen çalışmada aşağıdaki sorulara da yanıt aranmıştır:

- Kitaplar hangi nedenlerle seçilmektedir?
- Kademeler (5.6.7.8) arasındaki kitap seçme nedenleri farklılık göstermekte midir? Söz konusu farklar cinsiyet değişkeni noktasında nasıldır?
- Haftalık kitap okuma sayfa sayısı ile evinde kitaplık olma durumlarındaki oran nedir?

Yöntem

Araştırma modeli

Karma yöntem araştırması olarak yapılandırılan çalışma açıklayıcı (açımlayıcı) ardışık deseni ile desenlenmiştir. Söz konusu desende öncelikli olarak araştırmacı, nicel sonuçları detaylandırmak, açıklamak ve doğrulamak için takiben nitel veri topladıkları, nicel ve nitel aşamaların sırayla uygulandığı bir karma yöntemdir. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Creswell, 2017). Johnson & Turner (2003) karma araştırmanın temel ilkesi araştırmacının farklı strateji yöntem ve yaklaşımları kullanarak çoklu veriler toplamasıdır. Öncelik genellikle nicel verilerdedir. Nitel veri esasen nicel verileri artırmak için elde edilir. Araştırmanın uygulanmasından sonra öğrencilerdeki somut ve olumlu sonuçların da gösterilebilmesi için çalışmamızda karma yöntem araştırma deseni seçilmiştir. Öğrencilerin süregelen yaşantıları içerisinde okuma alışkanlığını şekillendirecek (kitap edinme) çeşitli belirlemeler yapabilmek; bu noktada öğretmenlere ailelere ve çocuk edebiyatı üreticilerine önerilerde bulunabilmek adına çalışma bu modelle yapılandırılmıştır.

Çalışma grubu

Bursa ili merkez ilçelerinde resmi ortaokullarda gönüllük esasına dayalı olarak Google Form aracılığıyla uygulanan ankete, 2023-2024 eğitim- öğretim yılında 17 okuldan 1816 öğrenci katılmıştır. Araştırmada kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği kullanılmıştır. Böyle bir örneklem tekniğinin seçiminde araştırmaya gönüllü ve uygun katılımcıların dâhil edilmesi sağlanarak ortaokul öğrencileri için uygun kitap seçim nedenlerini ortaya koyabilecek bir anket geliştirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1. Ankete Katılan Öğrenci Dağılımı

	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	Toplam
Erkek	241	230	176	169	813
Kız	254	290	219	237	1003
Toplam	495	520	395	406	1816

Veri toplama araçları

Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan 5'li Likert tipi [Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1)] anket ile toplanmıştır. Uzman görüşü akabinde Google Form aracılığıyla pilot uygulaması yapılan (32 kişi) ankete son şekli verilmiştir. Anket süreci problem belirleme, taslak form oluşturma, uzman görüşü alma ve ön uygulama sonrasında ankete son şeklini verilerek yapılandırılmıştır. Alan yazın araştırması ve öğrencilerden gelen dönütler ışığında oluşturulan anket maddeleri Türkçe eğitimi alanında doktora derecesine sahip beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. "Okuma Kitapları Seçme Ölçütleri Anketi" üç boyutlu ve 30 madde olarak uygulanmaya hazır duruma getirilmiştir. Çalışmanın nitel verisine kaynaklık etmesi noktasında yarı yapılandırılmış görüşme formu 4 (dört) adet açık uçlu soru olarak hazırlanmıştır: "Çocuklar için kitap yazıyor olsaydınız nelere dikkat ederdiniz? "Bir çocuk kitabına baktığınızda dikkatinizi ilk ne çeker?". "Kitap almak için hangi yakınlarınızdan tavsiye alırsınız?". "Haftada kaç sayfa kitap okuyorsunuz?" söz konusu form her sınıf kademesinden rastgele bir şube seçilerek toplam 142 öğrenciye (araştırmacının çalıştığı okuldaki öğrenciler) uygulanmıştır. Formun etkili bir biçimde

uygulanması ve toplanmasında aksaklık yaşanmaması noktasında böyle bir uygulamaya gidilmiştir. Nitel uygulamaya katılan öğrencilere anket uygulanmamıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Araştırmanın güvenilirliği “Güvenirlik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles, Huberman & Saldana, 2009). Araştırmacılar arasındaki güvenilirlik oranı %87 olarak bulunmuştur. Kapsam geçerliği noktasında uzmanlara, “Ankette yer alan maddeler ile yarı yapılandırılmış formdaki sorular talep edilen olgusal ve/veya yargısal verileri kapsamada ve toplamada yeterli midir?” sorusu yöneltilmiştir. Anket maddelerinin geçerliğine/uygunluğuna ilişkin uzman görüşlerini belirlemek için, “uygun/geçerli” ve “uygun/geçerli değil” şeklinde iki yanıt seçeneği bir format sunulmuştur. Uzmanlar arasındaki uyum yüzdesi %89 ile %100 arasında değişkenlik göstermiş dönütlere göre düzenlenen maddeler ile sorulara son şekli verilmiştir.

Bu çalışma Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu (Protokol No. E-92662996-044-95709) 27.01.2023 tarihli toplantısında alınan onay kararı ile yürütülmüştür.

Bulgular**Tablo 2.** Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri

	5		4		3		2		1	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A. Ön Araştırma										
Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir.	699	38.5	725	39.9	235	12.9	41	2.3	116	6.4
Kitabın fiyatını kontrol ederim.	501	27.6	686	37.8	328	18.1	237	13.1	64	3.5
Kitap hakkında internetteki yorumlara bakarım.	380	21	563	31	343	18.9	421	23.2	109	6
Kitabın kaçınıcı basım olduğu dikkatimi çeker.	216	11.9	359	19.8	325	17.9	679	37.4	237	13.1
Kitabın serisinin olmasını tercih ederim.	407	22.4	515	28.4	469	25.8	331	18.2	94	5.2
Kitabın türünü kontrol ederim.	824	45.4	752	41.4	145	8	69	3.8	26	1.4
Popüler bir kitap olması benim için önemlidir.	216	11.9	369	20.3	433	23.8	572	31.5	226	12.5
Kitap yazarının ünlü olup/olmadığına bakarım.	121	6.7	253	13.9	391	21.5	735	40.5	316	17.4
Ailemin veya çevremın önerdiği kitapları seçerim.	241	13.3	690	38	501	27.6	267	14.7	117	6.4
Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım.	411	22.6	698	38.4	408	22.5	187	10.3	112	6.2
Kitabın ön sözü satın almamda etkilidir.	267	14.7	488	26.9	435	24	448	24.7	178	9.8
Kitapta içindekilerin olması önemlidir.	423	23.3	667	36.7	407	22.4	252	13.9	67	3.7
Yabancı yazarların kitapları dikkatimi çeker.	282	15.5	492	27.1	503	27.7	421	23.2	118	6.5
B. İçerik										
Kitabın konusuna bakarım.	920	50.7	738	40.7	86	4.7	57	3.1	15	0.8
Kitabın yaşıma uygunluğuna bakarım.	585	32.3	605	33.3	275	15.1	211	11.6	140	7.7
Kitabın içeriğini kontrol ederim.	745	41	824	45.4	153	8.4	67	3.7	27	1.5
Kitabın arka kapağında yazılanlar merak uyandırıcı olmalıdır.	701	38.6	651	35.8	244	13.4	162	8.9	58	3.3
Kitaptaki karakterler benim için önemlidir.	678	37.3	708	39	254	14	132	7.3	44	2.4
Kitaptaki dilin anlaşılır olması önemlidir.	1016	55.9	668	36.8	95	5.2	21	1.2	16	0.9
Kitapta özlü sözler olması dikkatimi çeker.	538	29.6	615	33.9	376	20.7	222	12.2	65	3.6
Kitaptaki karakterlerden en az birinin bana benzemesi önemlidir.	162	8.9	225	12.4	371	20.4	659	36.3	399	22
Kitabın sürükleyici olması önemlidir.	1103	60.7	507	27.9	142	7.8	47	2.7	17	0.9
Kitapta anlatılanların yoruma açık olması önemlidir.	443	24.4	740	40.7	500	27.5	106	5.9	27	1.5
C. Biçim Özellikleri										
Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim.	293	16.1	548	30.2	354	19.5	436	24	185	10.2
Kitabın kapağı benim için önemlidir.	555	30.6	621	34.2	285	15.7	267	14.7	88	4.8
Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker.	438	24.1	631	34.7	365	20.2	280	15.4	102	5.6
Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir.	407	22.4	536	29.5	310	17.1	382	21	181	10
Kitabın içeriğinde resim olmasına dikkat ederim.	179	9.9	355	19.5	421	23.2	578	31.8	283	15.6
Ciltli olan kitapları seçerim.	243	13.4	368	20.3	651	35.8	424	23.3	130	7.2
Kitabın kapak rengi tercih sebeplerimdir.	212	11.7	112	6.7	336	18.4	759	41.8	397	21.8

Tablo 2'ye göre ortaokul öğrencileri bir kitabı seçerken: "Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=1109)" "Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=1103)". "Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=1016)". "Ailemin veya çevremın bana önerdiği kitapları seçerim (f=931)". "Kitabın konusuna bakarım (f=920)". "Kitabın türünü kontrol ederim (f=824)". "Kitabın içeriğini kontrol ederim (f=745)". "Kitabın arka kapağında yazılanlara merak uyandırıcı olmalıdır (f=701)". "Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=699)". "Kitapta anlatılan karakterler benim için önemlidir (f=678)". "Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=555)" anket

maddelerini yoğun bir biçimde seçmiştir. Kademe düzeyinde ve kız/ erkek ayrımının net bir biçimde verilebilmesi adına “Ortaokul öğrencileri kitap seçme nedenleri” anket bulguları her boyut ayrı ayrı sunularak betimlenmiştir. Ayrıca tablolardan sonra betimlemesi yapılan “Tamamen Katılıyorum (5) ve Katılıyorum (4)” anket maddeleri değerlendirilmiştir.

Tablo 3. 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (Ön Araştırma)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir.	113	44	85	35	92	36	104	43
Kitabın fiyatını kontrol ederim.	62	24	58	24	107	42	95	39
Kitap hakkında internetteki yorumlara bakarım.	50	20	38	16	83	33	85	35
Kitabın kaçınıcı basım olduğu dikkatimi çeker.	37	15	30	12	66	26	59	24
Kitabın serisinin olmasını tercih ederim.	37	15	30	12	66	26	59	24
Kitabın türünü kontrol ederim.	102	40	90	37	122	48	111	46
Popüler bir kitap olması benim için önemlidir.	36	14	33	14	57	22	66	27
Kitap yazarının ünlü olup/olmadığına bakarım.	21	8,3	12	5	42	17	44	18
Ailemin veya çevremın bana önerdiği kitapları seçerim.	53	21	49	20	108	43	104	43
Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım.	87	34	83	34	111	44	101	42
Kitabın ön sözü satın almamda etkilidir.	40	16	37	15	68	27	68	28
Kitapta içindekilerin olması önemlidir.	66	26	59	24	104	41	101	42
Yabancı yazarların kitapları dikkatimi çeker.	42	17	26	11	69	27	69	29

Tablo 3’e bakıldığında 5.sınıftaki kız öğrenciler ön araştırma sürecinde kitapları seçerken: “Kitabın türünü kontrol ederim (f=224).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=205).” “Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=198).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim (f=170).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Aynı kademedeki erkek öğrenciler ön araştırma sürecinde kitapları seçerken: “Kitabın türünü kontrol ederim (f=201).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=189).” “Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=184).” “Kitapta içindekilerin olması önemlidir (f=160).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Erkek öğrenciler kız öğrencilerden farklı olarak seçtikleri kitaplarda içindekiler olması gerektiğini çoğunlukla seçmiştir.

Tablo 4. 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (İçerik)

	5		4	
	Kız		Erkek	
	f	%	f	%
Kitabın konusuna bakarım.	127	50,88	109	42,9
Kitabın yaşıma uygunluğuna bakarım.	124	48,90	93	36,6
Kitabın içeriğini kontrol ederim.	112	44,92	120	47,2
Kitabın arka kapağında yazılanlara merak uyandırıcı olmalıdır.	86	33,8	74	30,7
Kitapta anlatılan karakterler benim için önemlidir.	88	34,6	73	30,2
Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir.	144	56,6	125	51,3
Kitabın bazı sayfalarında özlü sözler olması dikkatimi çeker.	76	29,9	53	21,9
Kitapta anlatılan karakterlerden en az birinin bana benzemesi önemlidir.	76	29,9	20	8,2
Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir.	138	54,3	115	47,4
Kitapta anlatılan olay örgüsünün yorumu açık olması önemlidir.	47	18,5	47	19,5

5.sınıftaki kız öğrenciler içerik sürecinde kitapları seçerken: “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=243).” “Kitabın konusuna bakarım (f=236).” “Kitabın yaşıma uygunluğuna bakarım (f=217).” “Kitapta anlatılan olay örgüsünün yorumu açık olması önemlidir (f=171).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. İçerik sürecinde kitapları seçen 6.sınıf erkek öğrencileri: “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=228).” “Kitabın içeriğini kontrol ederim (f=209).” “Kitabın konusuna bakarım (f=207).” “Kitapta anlatılan olay örgüsünün yorumu açık olması önemlidir (f=161).” maddelerini seçmiştir. Bu boyutta kız öğrenciler kitabın yaşlarına uygunluğuna bakarken erkek öğrenciler ise kitabın içeriğine seçimlerinde daha çok dikkat etmiştir.

Tablo 5. 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (Biçim)

	5		4	
	Kız		Erkek	
	f	%	f	%
Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim.	55	19	37	16
Kitabın kapağı benim için önemlidir.	107	37	57	25
Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker.	82	28	47	21
Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir.	62	21	52	23
Kitabın içeriğinde resim olmasına dikkat ederim.	27	9,3	25	11
Ciltli olan kitapları seçerim.	42	14	22	9,6
Kitabın kapak rengi tercih sebeplerimdir.	14	4,8	19	8,3

Tablo 5 değerlendirildiğinde 5.sınıftaki kız öğrenciler biçim özellikleri sürecinde kitapları seçerken: “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=170).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=144).” “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=143).” “Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=132).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Erkek öğrenciler ise:

“Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=154).” “Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=153).” “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=150).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=144).” maddelerini seçmiştir.

Tablo 6. 6. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (Ön Araştırma)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir.	116	39.9	99	43.2	111	38.1	87	38
Kitabın fiyatını kontrol ederim.	75	45.5	67	29.3	117	40.2	73	31.9
Kitap hakkında internetteki yorumlara bakarım.	79	27.1	36	15.7	103	35.2	62	27.1
Kitabın kaçınıcı basım olduğu dikkatimi çeker.	38	13.1	26	11.4	64	22	41	17.9
Kitabın serisinin olmasını tercih ederim.	83	28.5	55	24	71	24.4	64	27.9
Kitabın türünü kontrol ederim.	140	48.1	96	41.9	105	36.1	109	47.6
Popüler bir kitap olması benim için önemlidir.	46	15.8	25	10.9	58	19.9	44	19.2
Kitap yazarının ünlü olup/olmadığına bakarım.	23	7.9	15	6.5	50	17.2	25	10.9
Ailemin veya çevremın bana önerdiği kitapları seçerim.	46	15.8	26	11.4	112	38.5	98	42.8
Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım.	83	28.5	53	23.1	100	34.4	106	46.3
Kitabın ön sözü satın almamda etkilidir.	47	16.2	23	10	76	26.1	65	28.4
Kitapta içindikilerin olması önemlidir.	75	28.5	53	23.1	103	35.4	87	38
Yabancı yazarların kitapları dikkatimi çeker.	42	14.4	28	12.2	82	28.2	55	24

Tablo 6 'ya göre 6.sınıftaki kız öğrenciler ön araştırma sürecinde kitapları seçerken: “Kitabın türünü kontrol ederim (f=245).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=227).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim (f=192).” “Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=183).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Ön araştırma sürecinde erkek öğrenciler: “Kitabın türünü kontrol ederim (f=205).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=186).” “Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=159).” “Kitapta içindikilerin olması önemlidir (f=140).” maddelerini seçmiştir. Kız öğrenciler fiyatı kitap seçmede öncelikle erkekler kitapta içindikilerin olmasını daha çok tercih etmiştir.

Tablo 7. 6. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (İçerik)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim.	55	19	37	16	74	25	71	31
Kitabın kapağı benim için önemlidir.	107	37	57	25	88	30	80	35
Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker.	82	28	47	21	102	35	96	42
Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir.	62	21	52	23	75	26	89	39
Kitabın içeriğinde resim olmasına dikkat ederim.	27	9,3	25	11	42	14	67	29
Ciltli olan kitapları seçerim.	42	14	22	9,6	67	23	34	15
Kitabın kapak rengi tercih sebeplerimdir.	14	4.8	19	8,3	33	11	23	10

Tablo 7'ye bakıldığında içerik sürecinde 6.sınıftaki kız öğrenciler kitapları seçerken: “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=269).” “Kitabın konusuna bakarım (f=261).” “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=258).” “Kitabın içeriğini kontrol ederim. (f=249).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. 6. sınıf erkek öğrenciler: “Kitaptaki dilin anlaşılır

olması benim için önemlidir (f=218).” “Kitabın konusuna bakarım (f=200).” “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=199).” “Kitabın içeriğini kontrol ederim. (f=195).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir.

Tablo 8. 6. sınıf öğrencilerinin kitap seçme nedenleri (Biçim)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim.	55	19	37	16	74	25	71	31
Kitabın kapağı benim için önemlidir.	107	37	57	25	88	30	80	35
Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker.	82	28	47	21	102	35	96	42
Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir.	62	21	52	23	75	26	89	39
Kitabın içeriğinde resim olmasına dikkat ederim.	27	9,3	25	11	42	14	67	29
Ciltli olan kitapları seçerim.	42	14	22	9,6	67	23	34	15
Kitabın kapak rengi tercih sebeplerimdir.	14	4,8	19	8,3	33	11	23	10

Tablo 8'e göre 6.sınıftaki kız öğrenciler biçim özellikleri sürecinde kitapları seçerken: “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=195).” “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=184).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=137).” “Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=129).” dikkat ederken erkek öğrenciler aynı süreçte: “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=143).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=141).” “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=137).” “Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=108).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Biçim özellikleri kısmında aynı maddeler kız-erkek öğrenciler tarafından çoğunlukla bir kitabı seçme nedeni olarak belirlenmişken “kitabın kapağı” kız- erkek öğrenciler için en çok oranda seçme nedeni olarak ifade edilmiştir.

Tablo 9. 7. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (Ön Araştırma)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir.	91	41	55	31	86	39	70	40
Kitabın fiyatını kontrol ederim.	55	25	47	27	91	41	58	33
Kitap hakkında internetteki yorumlara bakarım.	63	29	16	9.1	67	30	53	30
Kitabın kaçınıcı basım olduğu dikkatimi çeker.	36	16	13	7.4	37	17	31	18
Kitabın serisinin olmasını tercih ederim.	51	23	42	24	51	23	58	33
Kitabın türünü kontrol ederim.	122	55	74	42	72	33	71	41
Popüler bir kitap olması benim için önemlidir.	18	8.2	21	12	39	18	37	21
Kitap yazarının ünlü olup/olmadığına bakarım.	18	8.2	6	3.4	27	12	20	11
Ailemin veya çevremın bana önerdiği kitapları seçerim.	31	14	13	7.4	75	34	59	34
Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım.	42	19	24	14	77	35	70	40
Kitabın ön sözü satın almamda etkilidir.	38	17	23	13	61	28	48	27
Kitapta içindekilerin olması önemlidir.	61	28	35	20	71	32	62	35
Yabancı yazarların kitapları dikkatimi çeker.	47	21	26	15	57	26	49	28

Tablo 9' bakıldığında 7.sınıf kız öğrenciler kitap seçmeden önce yaptıkları ön araştırma sürecinde; “Kitabın serisinin olmasını tercih ederim (f=194).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=177).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim (f=146).” “Kitabın ön sözü satın almamda etkilidir (f=132).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Erkek öğrenciler de: “Kitabın serisinin olmasını tercih ederim (f=145).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=125).” “Kitabın

fiyatını kontrol ederim (f=105).” “Kitabın kaçınıcı basım olduğu dikkatimi çeker (f=100).” Ön araştırma bölümünde erkek öğrenciler “kitabın kaçınıcı basım olduğuna” dikkat etme noktasında farklı tercih yapmıştır.

Tablo 10. 7. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (İçerik)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın konusuna bakarım.	138	63	79	45	73	33	78	45
Kitabın yaşıma uygunluğuna bakarım.	61	28	48	27	71	32	51	29
Kitabın içeriğini kontrol ederim.	112	51	56	32	76	35	86	49
Kitabın arka kapağında yazılanlara merak uyandırıcı olmalıdır.	119	54	57	33	65	30	60	34
Kitapta anlatılan karakterler benim için önemlidir.	109	50	48	27	76	35	73	42
Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir.	132	60	94	54	75	34	62	35
Kitabın bazı sayfalarında özlü sözler olması dikkatimi çeker.	97	44	26	15	60	27	60	34
Kitapta anlatılan karakterlerden en az birinin bana benzemesi önemlidir.	28	13	7	4	27	12	17	9,7
Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir.	159	72	105	60	41	19	53	30
Kitapta anlatılan olay örgüsünün yorumu açık olması önemlidir.	75	34	29	17	80	36	74	42

Tablo 10’a göre içerik sürecinde 7.sınıf kız öğrenciler: “Kitabın konusuna bakarım (f=211).” “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=207).” “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=200).” “Kitabın içeriğini kontrol ederim (f=188).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Erkek öğrenciler ise: “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=158).” “Kitabın konusuna bakarım (f=157).” “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=156).” “Kitabın içeriğini kontrol ederim (f=142).” 7.sınıf kız ve erkek öğrenciler içerik kısmında kitap seçme nedenleri aynı olsa da erkek öğrenciler “kitabın sürükleyici olmasına” kız öğrenciler ise “kitabın konusuna” eğilim göstermiştir.

Tablo 11. 7. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (Biçim)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim.	40	18	22	13	52	24	52	30
Kitabın kapağı benim için önemlidir.	91	41	46	26	69	31	62	35
Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker.	61	28	46	26	56	25	60	34
Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir.	51	23	40	23	52	24	51	29
Kitabın içeriğinde resim olmasına dikkat ederim.	17	7,7	21	12	26	12	34	19
Ciltli olan kitapları seçerim.	39	18	18	10	37	17	28	16
Kitabın kapak rengi tercih sebeplerimdir.	19	8,6	7	4	23	10	14	8

Tablo 11 değerlendirildiğinde 7.sınıftaki kız öğrenciler biçim özellikleri sürecinde kitapları seçerken: “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=160).” “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=117).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=103).” “Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=92).” dikkat ederken erkek öğrenciler aynı süreçte: “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=108).” “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=106).”

“Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=92).” “Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=74).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin için biçim özellikleri zemininde “kitap kapağı” kitap seçme noktasında oldukça önem arz etmiştir.

Tablo 12. 8. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (Ön Araştırma)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir.	91	38	49	29	99	42	78	46
Kitabın fiyatını kontrol ederim.	84	35	54	32	81	34	64	38
Kitap hakkında internetteki yorumlara bakarım.	75	32	23	14	72	30	38	23
Kitabın kaçınıcı basım olduğu dikkatimi çeker.	20	8.4	16	9.5	41	17	20	12
Kitabın serisinin olmasını tercih ederim.	33	14	29	17	54	23	38	23
Kitabın türünü kontrol ederim.	118	50	82	49	91	38	71	42
Popüler bir kitap olması benim için önemlidir.	21	8.8	16	9.5	42	18	26	15
Kitap yazarının ünlü olup/olmadığına bakarım.	16	6.7	11	6.5	31	13	14	8,3
Ailemin veya çevremın bana önerdiği kitapları seçerim.	9	3.8	14	8.3	82	34	52	31
Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım.	18	7.6	21	13	80	34	53	32
Kitabın ön sözü satın almamda etkilidir.	36	15	23	14	60	25	42	25
Kitapta içindekilerin olması önemlidir.	34	14	40	24	83	35	56	33
Yabancı yazarların kitapları dikkatimi çeker.	50	21	21	13	73	31	38	23

12. tabloya göre 8.sınıf kız öğrenciler kitap seçmeden önce yaptıkları ön araştırmada; “Kitabın serisinin olmasını tercih ederim (f=209).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=165).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim (f=147).” “Kitapta içindekilerin olması önemlidir.” ve “Yabancı yazarların kitapları dikkatimi çeker (f=123).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Erkek öğrenciler de: “Kitabın türünü kontrol ederim. (f=153).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=127).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim (f=118).” “Kitapta içindekilerin olması önemlidir (f=96).” Ön araştırma bölümünde erkek öğrenciler “kitabın türüne” dikkat etme noktasında farklı tercih yapmıştır.

Tablo 13. 8. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (İçerik)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın konusuna bakarım.	162	68	74	44	67	28	83	49
Kitabın yaşıma uygunluğuna bakarım.	49	21	32	19	71	30	44	26
Kitabın içeriğini kontrol ederim.	100	42	67	40	104	44	83	49
Kitabın arka kapağında yazılanlara merak uyandırıcı olmalıdır.	110	46	44	26	86	36	61	36
Kitapta anlatılan karakterler benim için önemlidir.	115	48	49	29	85	36	61	36
Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir.	133	56	83	49	81	34	65	39
Kitabın bazı sayfalarında özlü sözler olması dikkatimi çeker.	93	39	34	20	79	33	48	29
Kitapta anlatılan karakterlerden en az birinin bana benzemesi önemlidir.	33	14	10	6	33	14	18	11
Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir.	176	74	94	56	48	20	52	31
Kitapta anlatılan olay örgüsünün yoruma açık olması önemlidir.	62	26	38	23	84	35	60	36

Tablo 13' e göre içerik sürecinde 8.sınıf kız öğrenciler: "Kitabın konusuna bakarım (f=229)." "Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=224)." "Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=214)." "Kitabın içeriğini kontrol ederim (f=204)." maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Erkek öğrenciler ise: "Kitabın konusuna bakarım (f=157)." "Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=150)." "Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=148)." "Kitabın içeriğini kontrol ederim (f=146)." seçmiştir.

Tablo 14. 8. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Seçme Nedenleri (Biçim)

	5				4			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim.	32	13	20	12	51	21	50	30
Kitabın kapağı benim için önemlidir.	85	36	48	29	85	36	65	39
Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker.	47	20	34	20	66	28	48	29
Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir.	39	16	37	22	58	24	46	27
Kitabın içeriğinde resim olmasına dikkat ederim.	14	5,9	16	9,5	11	4,6	28	17
Ciltli olan kitapları seçerim.	37	16	21	13	64	27	32	19
Kitabın kapak rengi tercih sebeplerimdir.	13	5,5	11	6,5	39	16	31	18

14. tabloya göre 8.sınıftaki kız öğrenciler biçim özellikleri sürecinde kitapları seçerken: "Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=170)." "Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=113)." "Ciltli olan kitapları seçerim (f=101)." "Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=97)." dikkat ederken erkek öğrenciler aynı süreçte: "Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=103)." "Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=83)." "Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=82)." "Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=70)." Erkek öğrenciler biçim özellikleri başlığında "kitabın yazı büyüklüğüne" kız öğrenciler ise "kitabın ciltli olmasında" farklılık göstermiştir.

Tablo 15. Ortaokul Öğrencilerinin Haftalık Kitap Okuma Oranları

Sınıf Düzeyi	1-100				101-200				201-300				300+			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek		Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
5	99	39	125	52	113	45	84	35	27	11	14	5,8	15	5,9	18	7,5
6	106	36	128	56	121	42	76	33	40	14	22	9,6	24	8,3	3	1,3
7	86	39	105	60	72	33	42	24	39	18	20	11	23	11	8	4,6
8	95	40	107	64	72	30	47	28	29	12	11	6,6	42	18	3	1,8

Haftalık okuma oranlarının gösterildiği tablo 15'e göre bütün kademelerden çalışmaya katılan erkek öğrencilerin çoğunluğu 1-100 arasında haftalık kitap okuma oranına sahiptir. Haftalık okuma sayfa sayısı arttıkça erkek öğrencilerde okuma oranı azalmaktadır. %50 ile %63 arasında değişen haftalık okuma oranı (1-100 sayfa sayısı) 200 sayfa sayısından sonra en fazla %11'e kadar çıkmıştır. Kız öğrenciler bağlamında ise en yüksek oran 101-200 sayfa sayısı arasında oluşmuştur.

Tablo 16. Ortaokul Öğrencilerinin Evlerinde Kitaplık Olma Durumu

5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf									
Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek								
f	%	f	%	f	%	f	%								
217	85	206	85	254	87	207	90	204	93	148	85	211	89	151	89,8

Tablo 16'ya göre bütün kademelerdeki öğrencilerin birçoğunun kitaplığı olduğu tespit edilirken %85 ile %92 arasında değişen oranlar yer almaktadır.

Tablo 17. Kitap Seçiminde Öne Çıkan Tercihler

		Kız		Erkek	
		f	%	f	%
Ön Araştırma	Kitabın türünü kontrol ederim.	811	81	559	68,8
	Kitabın adını kontrol ederim.	774	77	629	77,4
	Kitabın fiyatını kontrol ederim.	655	65	223	27,4
İçerik	Kitabın konusuna bakarım.	937	93	478	58,8
	Dilinin anlaşılır olması önemlidir.	959	96	586	72,1
	Kitabın sürükleyici olması önemlidir.	935	93	531	65,3
Biçim Özellikleri	Kitabın kapağı benim için önemlidir.	668	67	508	62,5
	Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker.	584	58	485	59,7
	Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir.	542	54	462	56,8

Tablo 17 değerlendirildiğinde ortaokul öğrencileri seçtikleri kitabın içeriğine oldukça önem vermektedir. Araştırmaya katılan (f=1816) öğrencilerin çoğunluğu "kitabın konusuna ve dilinin anlaşılır olmasına" önem göstermektedir.

Tablo 18. Açık Uçlu Sorular ve Cevapları

	Görüş/ Kod
Kitap almak için hangi yakınlarınızdan tavsiye alırsınız?	Öğretmen (f=47), arkadaş (f=25), anne (f=22), internet (f=18), Kitapçı (f=10), baba (f=8), sosyal medya (f=2)
Bir çocuk kitabına baktığınızda dikkatinizi ilk ne çeker?	Kapak (f=68), resim (f=20), yazı büyüklüğü (f=17), Sayfa sayısı (f=15), sayfa rengi (f= 12), satırların sıklığı (f=10)
Çocuklar için kitap yazıyor olsaydınız neye dikkat ederdiniz?	Eğlenceli olmasına (f=51), sürükleyici olmasına (f=48), Kahramanlarına (f=45), Kitabın rengine (f=41), ilgi çeken konuda olmasına (f=40), kapağında resim olmasına (40) Sayfaların renkli olmasına (f=38), sayfalarının çok olmamasına (f=21), sayfalarda resim olmasına (f=11)

69 erkek ve 73 kız olmak üzere toplam 142 öğrencinin katıldığı nitel bulgularda, öğrencilere sorulan sorulara alınan yazılı cevaplar sıklıklarına göre kodlanarak tablo 18'de sunulmuştur.

Nicel bulgularla örtüşen nitel kodlarda en dikkat çekici olan kitabın eğlenceli ve sürükleyici olmasına öğrencilerin dikkat etmesidir. Ayrıca biçim noktasında kitabın şekli ve rengi de bir kitabın okunmasına/ okunmamasına sebebiyet vermektedir. Nitel bulgular nicel bulguları destekleyecek bir zemindedir. Kitabın kapağının eğlenceli/ sürükleyici olması, rengi ve sayfa sayısı bir öğrencinin çocuk kitabından beklediği temel unsurlardır.

Tablo 19. Nitel Çalışmaya Katılan Öğrenci Okuma Oranları

Sınıf Düzeyi	1-100		101-200				201-300				300+					
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek				
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
5	6	2.4	10	4.2	6	2	4	1.7	4	1.6	2	0.8	1	0.4	1	0.8
6	8	2.7	9	3.9	6	2.1	5	2.2	7	2.4	3	1.3	1	0.3	2	0.9
7	4	1.8	11	6.3	5	2.3	6	3.4	2	0.9	3	1.7	2	0.9	0	0
8	12	5	5	3	8	3.4	4	2.4	1	0.4	2	1.2	1	0.4	1	0.6

Tablo 19 değerlendirildiğinde okuma oranlarının nicel çalışma bulguları ile örtüştüğü söylenebilir. Haftalık 100-200 sayfa sayısı öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından okuma oranı olarak tespit edilmiştir. 200-300 sayfa aralığında okuyan öğrenci sayısı 142 ortaokul öğrencisinde 10 öğrenci iken 300 sayfa ve fazla okuma aralığında ise aynı sayı sadece 4'tür

Sonuç ve Tartışma

Bireyin hayatı boyunca devam ettirdiği hayatına birçok manada katkı sunan ve geniş bir bakış açısı kazandıran okuma; bireyi içtimai noktada da donanımlı biri hâline getirebilir. Bu noktada kişi geçmişte cereyan eden birçok vakaya okuma becerisi nazarıyla bakıp çeşitli çıkarımlarda bulunur. Okuma kavramı bireyde beceri boyutuna ulaşmış ve hayat boyu sürecek ve hayatın bir parçası olacak şekilde yapılandırılmalıdır. Okumanın beceri zeminine sağlam bir biçimde oturtulması da bireyin seçtiği kitapların özelliği ile bire bir ilişkilidir. Okuma kültürünün inşası ve çocuğun içtimai manada birey olup topluma katkı sunması sağlıklı bir ilişki geliştirmesi nitelikli okuma/ nitelikli kitap ile mümkün gözükmektedir.

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencileri (f=1816): “Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=1109)” “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=1103).” “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=1016).” “Ailemin veya çevremizin bana önerdiği kitapları seçerim (f=931).” “Kitabın konusuna bakarım (f=920).” “Kitabın türünü kontrol ederim (f=824).” “Kitabın içeriğini kontrol ederim (f=745).” “Kitabın arka kapağında yazılanlar merak uyandırıcı olmalıdır (f=701).” seçeneklerini bir kitabı almak için ön plana çıkarmıştır. Bu zeminde üretilmesi gereken çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuk dünyasına göre şekillendirilmesi gerektiği sonucu bir kez daha vurgulanmıştır. Ön araştırma sürecinde 5.sınıftaki öğrenciler (f=495) kitapları seçerken: “Kitabın türünü kontrol ederim (f=425).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=404).” “Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=382).” 6.sınıftaki öğrenciler (f=520): “Kitabın türünü kontrol ederim (f=450).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=413).” “Öğretmenimin önerdiği kitapları alırım (f=339).” 7.sınıftaki öğrenciler (f=395): “Kitabın serisinin olmasını tercih ederim (f=339).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=302).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim (f=251).” “Kitabın ön sözü satın almamda etkilidir (f=220).” 8.sınıftaki kız öğrenciler (f=237): “Kitabın serisinin olmasını tercih ederim (f=209).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=165).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim

(f=147).” Erkek öğrenciler ise (f=169): “Kitabın türünü kontrol ederim. (f=153).” “Kitabın adının ilgimi çekmesi önemlidir (f=127).” “Kitabın fiyatını kontrol ederim (f=118).” “Kitapta içindekilerin olması önemlidir (f=96).” maddelerini kitap seçmeden önce yaptıkları araştırmada dikkate almıştır. 8.sınıf öğrencileri kendi aralarında küçük farklılıklar gösterse de genel manada ortaokul öğrencileri için kitabın adı ve türü oldukça önemlidir. 5 ve 6. Sınıf öğrencileri öğretmenlerinin önerdiği kitaplara yönelirken 7 ve 8.sınıfta söz konusu oran biraz düşük çıkmıştır. Dolayısıyla ortaokul öğrencilerinde yaş arttıkça kendi kitaplarını seçerken farklı özellikleri ön planda tuttuğu sonucuna ulaşılabilir. Ateş. Çetinkaya ve Yıldırım (2012) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin ve ebeveynlerin büyük bir kısmı kendilerini yeterli bir okur olarak görmemektedir. Ailelerin kitap seçiminde en etkili faktör olduğu (Çakmak ve Yılmaz, 2009; Suna. 2006; Edmunds & Bauserman, 2006; Altunkaynak. 2018 ve Coşgun ve Akkurt, 2022) çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur. Öğretmen ve ebeveynlerin kitap seçiminde rolü literatürdeki araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Aynı zamanda Ateş. Çetinkaya ve Yıldırım (2012) çalışmasında ifade edilen kendini okur manasında yeterli görmeyen ebeveyn ve öğretmenlerin kitap seçiminde rol/ model ya da rehberlik etme noktasında donanımları sorgulanabilir. Yapılan çalışmada 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin kitap seçme sürecinde ebeveyn etkisinin azalmaya başladığı görülebilmektedir. Nitel bulgu sonuçları küçük bir değişkenlik gösterse de genel manada 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin arkadaş/ yaşıtlar ya da sosyal çevredeki beğenilere odaklandıkları sonucuna varılabilir. Ortaokul öğrencilerinin ders dışı zamandaki kitap seçimi sürecinde ilk başvurdukları ya da tavsiye aldıkları %61 oranıyla öğretmenleri olmuştur. Aynı şekilde bu başvuru aile noktasında %51.3 ‘te kalmıştır. “Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerini seçebilme konusunda kendini yeterli ve yetersiz gören öğretmen adaylarının hemen hemen eşit sayıda olduğu; kitap seçimi konusunda kendini yeterli gören öğretmen adaylarının ise yeterliklerini nitelikli çocuk kitaplarının özelliklerine ilişkin bilgileriyle yansıtamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.” (Maltepe, 2009. s. 411). Türkçe öğretmenleri bu manada kendilerini özel olarak geliştirmeleri ve nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerini titizlikle incelemeleri oldukça önemlidir. Çocuk dünyasına uygun. Ana dili gelişimini destekleyecek ürünlerin ön plana çıkarılması çocuğun bilişsel kapasitesine de olumlu yansıyacaktır. Bu noktada nitelikli edebi ürünleri seçip yönlendirmede öğretmenlerin donanımlı olması elzemdir.

Kitap seçiminde öğrencilerin dikkat ettiği bir diğer boyut ise içeriktir. 5.sınıftaki öğrenciler (f=495) kitabın içeriğinde: “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=471).” “Kitabın konusuna bakarım (f=443).” “Kitapta anlatılan olay örgüsünün yoruma açık olması önemlidir (f=332).” maddelerine çokça önem vermiştir. 6.sınıftaki öğrenciler (f= 520) kitapları seçerken: “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=487).” “Kitabın konusuna bakarım (f=461).” “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=458).” maddelerine eğilim göstermiştir. İçerik sürecinde 7.sınıf öğrenciler (f=395): “Kitabın konusuna bakarım (f=368).” “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=363).” “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=353).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. 8.sınıf öğrencileri aynı süreçte (f=406): “Kitabın konusuna bakarım (f=386).” “Kitabın sürükleyici olması benim için önemlidir (f=374)”. “Kitaptaki dilin anlaşılır olması benim için önemlidir (f=362).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. Ortaokul öğrencileri için kitap edinirken kitabın dilinin anlaşılır olması ve kitabın konusu içerik boyutunda öne çıkmıştır. Ateş. Çetinkaya ve Yıldırım (2012) yaptıkları araştırmada öğrencilerin bir kitabı bitirmeme nedenleri olarak sıkılmaları materyalin ilgilerini çekmemesi konusunu sevmemeleri seviyelerine uygun olmaması ve anlatım dilinin akıcı olmaması gibi sonuçlara ulaşmıştır. Bu noktada elde edilen bulgular bu sonucu desteklemektedir. Bir öğrenci için kitabın konusu dili ve kendilerine hitap etmesi oldukça

önemlidir. Bu noktadan hareketle bir çocuk kitabı çocuğa göre olmalı çocuk dünyasına tam anlamıyla uyum sağlamalıdır.

Kitap seçiminde biçim özellikleri de oldukça önemlidir. Bu noktada 5.sınıftaki öğrenciler (f=495) kitapları seçerken: “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=324).” “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=293).” “Kitabın yazı büyüklüğüne dikkat ederim (f=285).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. 6.sınıf öğrencileri (f= 520): Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=332).” “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=327).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=278).” maddelerini çoğunlukla seçmiştir. 7. Sınıf öğrencileri (f=395): “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=332).” “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=327).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=278).” Anket maddelerine eğilim göstermiştir. 8. Sınıf öğrencileri (f=406): “Kitabın kapağı benim için önemlidir (f=273).” “Kapağında resim olan kitaplar dikkatimi çeker (f=196).” “Kitabın sayfa sayısı benim için önemlidir (f=179).” anket maddelerine yönelmiştir. Ortaokul öğrencileri genel manada “kitabın kapağı kapak resmi ve sayfa sayısı” noktasındaki seçimlerini kitap edinirken ön plana çıkarmıştır. İlk bakışta kitabın dış unsurları öğrenciler için önem arz etmektedir. Bu noktada bir kitabın okuyucu ile ilk teması dış unsurları ile gerçekleşir. Çocuğa göre bir yapıda tasarlanan ve onun “okuma” kavramına yaklaşımında etken olabilecek bir nokta olarak beliren dış yapı unsurları çocuk dünyasına uygun olmalıdır. Bu çerçevede yaş seviyeleri dikkate alınırken aynı zamanda gelişen dünya ve teknolojik koşullar da kitabın dış yapı unsurlarına bakışı şekillendirebilir. Çalışma ile örtüşen 28 öğrenci ile yapılan bir diğer araştırmada Altunkaynak (2018) kitabın resimli olması %43. sayfa sayısı %57.1 olarak öğrencilerin bir kitapta dikkat ettikleri unsurları ifade etmiştir. Aynı araştırmada çocukların konu- resim ilişkisi olan kitapları beğendikleri konuyla ilişkili resimleri olan ilgi çeken ve gerçekçi resimler olan kitapların olmasını istedikleri sonuçlarına da yer verilmiştir.

Yapılan çalışmada öğrencilerin %85- %95 arasında değişen oranlarda kitaplığa sahip oldukları belirlenmiştir. Katrancı (2015) yaptığı çalışmada öğrencilerin %89’unun kendisine ait bir kitaplığı bulunduğunu belirlemiştir. Şahin’in (2012) 1384 dördüncü ve beşinci sınıf öğrencisiyle yaptığı araştırmada öğrencilerin %81’inin kendine ait kitaplığı olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Çalışma bu yönüyle söz konusu çalışmalarla örtüşmektedir. Şahin (2012) kendine ait kitaplığı olan öğrencilerin okuma motivasyonlarının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Kitaplığa sahip olma durumu ebeveynlerin sosyo- ekonomik durumu ile doğrudan ilişkili olsa da okuma ortamı oluşturma noktasında önem arz etmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin dünyasına yönelik okuma zevk ve alışkanlığını sağlamlaştıracak çocuk edebiyatı ürünleri araştırma sonuçlarında ifade edilen okuma oranlarını arttırabilir. Araştırma sonuçları özelinde öğrencinin kitapla buluşması için sunduğu kıstaslar; aslında nitelikli birey olma yolunda kitapla kurulacak bağın somutlaştırılmasıdır. Bir çocuk için kitap; iletişim becerisi, problem çözme kabiliyeti ve akademik becerinin anahtarı konumundadır. Şahsi manadaki gelişimin içtimai noktadaki tezahürü nitelikli bir edebiyat ürününden geçmektedir. Bilginin edinimi ve sonrasında kullanımı noktasında içselleştirmesi toplumların okuma-anlama oranları ile doğru orantılı olabilir. Bireyin düşünce dünyasının gelişimi, duyarlılığın artması, öz varlığının farkına varması, içtimai ilişkilerini düzenlemesi ya da olumlu katkı sunması okuma kavramının içinin doldurulması ile mümkün gözükmektedir. Bu süreç de öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocuğu nitelikli edebiyat ürünü ile karşılaştırması/ yönlendirmesi ile gelişebilir. Bireyin gerek üst düzey zihinsel becerilerinin gelişimi gerekse gündelik yaşamı için okuma

alışkanlığını sağlamlaştırması olmazsa olmazdır. Bu çerçevede yaşadığı topluma ve kendisine katkı sunabilir. Araştırma neticesinde bazı önerilerde bulunulabilir:

- Ebeveynler çocuklarını erken yaşlarda kitapla tanıştırmalıdır. Kitapları seçerken ön araştırma yapıp kendi çocuğuna göre bir değerlendirme ile kitabı edinmelidir.
- Teknoloji etkisinin çok yoğun hissedildiği günümüz koşullarında kitap, okuma gibi kavramların içi öğretmenler ve ebeveynler marifetiyle doldurulmalıdır.
- Öğretmenler kitapları seçerken nitelikli bir araştırma yapıp öğrencilerine öneride bulunmalıdır. Türk edebiyatı veya klasik eserler noktasındaki dengeye dikkat etmelidir.
- Çocuk edebiyatı üreticileri günümüz konularını da içeren çocukların da zaman zaman yaşadığı çeşitli durumlara, konulara ya da olaylara yer veren eserler ortaya koymalıdır.
- Çocuk edebiyatı yazarları çocuğun günümüzdeki dünyasını ve bakış açısı farklılıklarını iyi okuyup ona göre eser kalem almalıdır.

Referans

- Akıncı Coşgun, A. & Akkurt. S. (2022). Ebeveynlerin çocuklarına hikâye kitabı seçme ve okuma durumlarının incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*. 13(49). 1126-1144. <https://doi.org:10.35826/ijoes.3193>
- Altunkaynak, M. (2018). İlkokul öğrencilerinin kitap seçimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies Education Science*. 13(19). 101-117. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13837>
- Ateş, S., Çetinkaya, Ç. & Yıldırım, K. (2012). Okunabilir bir kitap nasıl seçilir? *İlköğretim Online*. 11(2). 319-331. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8589/106736>
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün & S. Demir Çev.). Siyasal Kitapevi (Orijinal eserin basım tarihi 2016).
- Çakmak, T. & Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*. 23(3). 489-509. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tk/issue/48915/623741>
- Edmunds, K. M. & Bauserman, K. L. (2006). What teachers can learn about reading motivation through conversations with children. *The Reading Teacher* 59(5). 414-424. <http://dx.doi.org/10.1598/RT.59.5.1>
- Ersoy, Ö. & Bayraktar, V. (2015). Annelerin öğrenim durumlarına göre çocuklarını kitapla buluşturma konusundaki durumlarının incelenmesi (Çalışma Kapsamı:57 İl). *İlköğretim Online*.14(4). 1406-1415. <http://dx.doi.org/10.17051/io.2015.42378>
- Katranç, M. (2015). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin kitap okuma motivasyonlarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 3(2). 49-62. <https://doi.org/10.16916/aded.41165>
- Kıldan, O. & Gümrükçü- Bilgici, B. (2011). Okul öncesi eğitim alan çocukların ebeveynlerinin çocuk kitabı seçme ölçütlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 41(192). 105-120. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36186/406828>

- Maltepe, S. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının çocuk edebiyatı ürünlerini seçebilme yeterlilikleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(21). 398-412. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50238/648017>
- Miles, B.M., Huberman, A. M. & Saldana, J. (2009). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publications.
- Johnson, B. & Turner, L.A. (2003). Karma yöntem araştırmalarında veri toplama stratejileri. Tashakkori, AM & Teddlie, CB (Ed.), *Sosyal ve Davranışsal Araştırmalarda Karma Yöntemler El Kitabı* içinde (ss. 297-319). Sage Yayınları.
- Öztürk Samur, A. & Çiftçi, Y. (2019). Ailelerin nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerini seçebilme yetkinlikleri. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 18. 327-354. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/igdirsosbilder/issue/66824/1045182>
- Suna, Ç. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin okuma ilgi alışkanlıklarının analitik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Şahin, A. (2012). İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarının sosyo-ekonomik düzeylerine göre incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 10(2). 367-388. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26137/275284>
- Yazıcı Okuyan, H. (2009). Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin okuma saatlerinde kullanılan çocuk edebiyatı ürünlerini seçme ölçütleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9(18). 135-159. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19392/205928>
- Yegen, Ü. (2022). Nitelik ve çocuğa görelilik bakımından çocuk edebiyatı ürünleri. P. Ünüvar (Ed.), *Eğitim Bilimleri Alanında Yeni Trendler* içinde (ss. 467-480). Duvar Yayınları.
- Yükselen, A., Yumuş, M. & Işık, E. (2016). Çocuk kitabı seçme kriterlerine ilişkin okul öncesi eğitimcilerin görüşleri. *Başkent University Journal Of Education* 3(2). 161-168. <https://buje.baskent.edu.tr/index.php/buje/article/view/67/52>